

Tomasz Gałkowski

"Le sanzioni nella Chiesa", Milano 1997 : [recenzja]

Prawo Kanoniczne : kwartalnik prawno-historyczny 42/1-2, 277-281

1999

Artykuł został zdigitalizowany i opracowany do udostępnienia w internecie przez Muzeum Historii Polski w ramach prac podejmowanych na rzecz zapewnienia otwartego, powszechnego i trwałego dostępu do polskiego dorobku naukowego i kulturalnego. Artykuł jest umieszczony w kolekcji cyfrowej bazhum.muzhp.pl, gromadzącej zawartość polskich czasopism humanistycznych i społecznych.

Tekst jest udostępniony do wykorzystania w ramach dozwolonego użytku.

rodowych, które mogą powstać w związku z nieważnością, wygaśnięciem lub zawieszeniem traktatu. Konwencja o sukcesji państw z 1978 r. zawiera rozwiązania proceduralne w dużym stopniu podobne do rozwiązań przyjętych w konwencji z 1969 r. Postanowienia w tej sprawie mają zastosowanie wyłącznie do sporów dotyczących interpretacji lub stosowania samej konwencji (s. 188). Natomiast konwencja wiedeńska z 1986 r. przyjmuje procedurę rozstrzygania sporów analogiczną do procedury ustalonej w konwencji z 1969 r., wprowadzając jedynie zmiany łączące się z faktem, że stronami sporu mogą być nie tylko państwa ale i organizacje międzynarodowe.

Na końcu książki umieszczone zostały trzy aneksy.

Aneks I (ss. 195 – 240) zawiera tekst Konwencji wiedeńskiej o prawie traktatów sporządzonej w Wiedniu dnia 23 maja 1969 r. w językach polskim i angielskim.

Aneks II (ss. 241 – 247) przedstawia status prawny konwencji wiedeńskich na dzień 15 września 1997 r. W tabelkach umieszczono dane dotyczące państw – stron, podpisania, ratyfikacji, przystąpienia, sukcesji oraz wejścia w życie i rejestracji poszczególnych konwencji.

Aneks III (ss. 249 – 254) zamieszcza wybrane postanowienia Konstytucji Rzeczypospolitej Polskiej uchwalonej dnia 2 kwietnia 1997 r.

Powyższa praca jest pierwszym całościowym opracowaniem prawa traktatów w języku polskim. Pozostaje podziękować Autorce za tak znakomite dzieło, które dotarło do rąk polskiego czytelnika.

Ks. Krzysztof Warchałowski

Gruppo Italiano Docenti di Diritto Canonico (a cura)
Le sanzioni nella Chiesa
Quaderni della MENDOLA, Glossa, Milano 1997, ss. 281

Publikacja prezentuje akta XXIII już spotkania studyjnego Włoskiej Grupy Wykładowców Prawa Kanonicznego (*Gruppo Italiano Docenti di Diritto Canonico*), które odbyło się w dniach 1-5 lipca 1996r. Tym razem było ono poświęcone VI Księdze Kodeksu Prawa Kanonicznego. Jest to piąty tom *serii Quaderni della Mendola*. Uczestnicy spotkania podjęli tematykę związaną z prawem karnym Kościoła. Kościół będąc wspólnotą zbawczą, jak piszą Autorzy (s.7) nie może pozostawać obojętny wobec tej gałęzi prawa ponieważ nie chce przede wszystkim być nieczuły wobec antykościelnych sposobów działania, które przynoszą szkodę wspólnocie wierzących. Autorzy w prezentacji publikacji zauważają, że z jednej strony tematyka ta jest raczej rzadko podejmowana podczas sympozjów czy spotkań, z drugiej jednak strony pojawiło się już wiele, nawet drobiazgowych, publikacji i opracowań podejmujących kwestię pra-

wa karnego Kościoła. Już na samym początku można by postawić pytanie, czy kolejna publikacja w jakiś sposób pogłębiła dotychczasową wiedzę w temacie, czy dodała coś nowego, czy była tylko uzupełnieniem braku lub niewystarczającej, a dostrzeganej przez autorów, ilości spotkań poświęconych tej tematyce. Cele, jakie przyświecają uczestnikom spotkań są pewną odpowiedzią na pytania. Poprzez swoje referaty i publikacje przekazują wykładowcom prawa kanonicznego oraz studentom opracowany wybiórczo materiał, który następnie wykładany jest w ośrodkach studiów. Nie są to więc pozycje drobiazgowo podchodzące do zagadnień zawartych w ich tytułach lecz raczej prezentujące, na zasadzie zasygnalizowania, wiele problemów, które nadal mogą być poddawane dalszym studiom i uszczegółowiane. Są one jednak wystarczające w pierwszym stadium studiów kanonistycznych, gdyż są w stanie wprowadzić w kwestie teoretyczne i praktyczne dotyczące prawa karnego Kościoła. Regułą spotkań jest, że tematyka referatów stara się wyjść naprzeciw dwóm wymaganiom: (1) ukazać całościową wizję niektórych problemów w sposób ogólny, zwracając uwagę na kwestie teologiczne znajdujące się u podstaw norm prawnych; (2) pogłębić wybrane, sporne kwestie szczegółowe, które stymulują poszukiwania i rozwijają dyskusje (por, s.7).

Pierwszy artykuł G. Mazzoni zatytułowany *Comunion e ecclesiale e sanziane* podejmuje zagadnienia teologiczne, historyczne i kanoniczne, uprzednie w stosunku nie tylko do obecnie obowiązującej dyscypliny penalnej w Kościele, ale do takiej dyscypliny w ogóle. Autor w ten sposób zakreśla perspektywę eklezjologiczną, która obejmuje i kształtuje sankcję kanoniczną w jej aktualnym sformułowaniu. Poruszając się w tak nakreślonej problematyce Autor w pierwszej części swojej relacji dokonuje wprowadzenia w problematykę prezentując założenia teologiczne oraz fakty historyczne ze szczególnym uwzględnieniem znaczenia grzechu we wspólnocie kościelnej oraz ukazując specyficzne formy reakcji Kościoła na grzech. Tę część kończy rozważaniami dotyczącymi wzajemnego stosunku na płaszczyźnie eklezjologicznej pomiędzy komunią a sankcją. W drugiej części, w oparciu o założenia wcześniej przedstawione, Autor ukazuje sposoby lektury oraz hipotezy dotyczące obecnej jak i przyszłej dyscypliny penalnej Kościoła. Konkluduje swoje opracowanie stwierdzeniem, że prawo karne stanowi organiczny system norm pozytywnych, które należy interpretować w oparciu o własną metodologię i wrażliwość, charakterystyczną dla wspólnoty wierzących przy jednoczesnym stałym odwoływaniu się do danych teologicznych, eklezjologicznych, w których ta dziedzina prawa znajduje swój początek i uzasadnienie w swoim znaczeniu zbawczym. Stąd też, podkreśla Autor, działalność penalna Kościoła wymaga stalego pogłębiania tajemnicy świętego Kościoła grzeszników oraz ukazywania z pewnością nie marginesowych związków pomiędzy prawem penitencjalnym (od *poenitentia*, nawrócenie) i penalnym.

V. De Paolis *La potestà coattiva nella Chiesa* podejmuje tematykę związaną z władzą Kościoła do wymierzania sankcji karnych względem wierzących, którzy po-

pełniają przestępstwa. Autor rozwija swoją prezentację przedstawiając debatę na ten temat w okresie poprzedzającym rewizję kodeksu prawa kanonicznego, jej dyrektywy oraz sam proces rewizji. Odwołując się do Motu proprio *Humanum Consortium* Autor podkreśla, że z jednej strony władza Kościoła do wymierzania kar postrzegana jest w perspektywie jakiegokolwiek społeczności świeckiej, a z drugiej strony należy tę władzę dostrzegać jako manifestację jednego z wielu sposobów służby miłości (*servitium caritatis*) Kościoła. Następne punkty rozważań dotyczą analizy tej władzy w oparciu o Kodeks Prawa Kanonicznego Jana Pawła II ze szczególnym uwzględnieniem procesu formowania się dyscypliny karnej Kościoła, interpretację kan. 1311 i 1341. Na zakończenie Autor przedstawia szeroką gamę wniosków, z których jedna część dotyczy zależności pomiędzy prawem jako takim (prawo jako relacja międzypersonalna o cesze należności-powinności) i sankcją karną, czyli prawem w swej mocy zobowiązującej a sankcją pozytywną zmuszającą do jego przestrzegania, a druga dotyczy kanonicznego prawa (w znaczeniu *lex*) karnego. Autor podkreśla, że Kościół przede wszystkim odwołuje się do sumienia wierzących, oświecając i kształtując je, będąc jednocześnie przekonany, że to odwołanie jest wystarczające i nie potrzeba posuwać się dalej. Odwołanie się do sumień jest jednocześnie odwołaniem się do wewnętrznych sankcji znajdujących się w samej normie, które powstają w sumieniu wtedy, gdy norma jest nieprzeznaczona. Odwołanie się do pozytywnych norm prawnych w Kościele dokonuje się z wielu przyczyn, wśród których są ciężar moralny nie zachowanej normy, poczytalność podmiotu oraz wielkość przestępstwa jako takiego i konieczność jego ukarania.

Tematyka poświęcona poczytalności została poruszona przez A. D' Auria (*L'imputabilità penale*). Do jej określenia Autor dochodzi poczynając od analizy przestępstwa. Podaje określenie poczytalności w ogóle, a następnie pojęcie poczytalności prawnej zgodnie z kan. 1321 § 1. Pozostała część Jego referatu dotyczy kwestii związanych z koncepcją poczytalności: domniemanie poczytalności (kan. 1321 §3), wina umyślna i nieumyślna, okoliczności przestępstwa, okoliczności zmniejszające i zwiększające wymiar kary. W tej prezentacji Autor unika przedstawiania i analizowania norm kodeksowych, ale większą uwagę poświęca problemom teoretycznym związanym z tymi zagadnieniami.

Przedmiotem relacji G. di Mattià (*Equità e riserva di legge nel diritto penale canonico. Cann. 221 §3 e 1399*) są specyficzne dla prawa kanonicznego rzeczywistości słuszności i zarezerwowania kompetencji w sprawach karnych. Autor zauważając, że *principium legalitatis*, jest charakterystyczne dla świeckiego porządku prawnego i opiera się na niezbywalnych prawach człowieka oraz na autentycznych wartościach relacji międzypersonalnych w społeczeństwie, stawia pytanie czy kodeks prawa kanonicznego przyjmuje tę zasadę, czy musi ją przyjąć czy też może się bez niej obejść. Odpowiedź na pytanie dokonywana jest w oparciu o umiejscowienie koniecz-

ności istnienia *dover essere*) i istnienia (*essere*) samej zasady w konkretnej rzeczywistości społeczno – eklezjalnej. Autor poprzez rozważania natury historycznej, w oparciu o materiały k.p.k. z 1917 r., k.p.k. z 1983 r oraz k.k.k.w. dochodzi do ciekawych wniosków. Mianowicie stwierdza, że pod względem techniczno-eklezjalnym istnienie w k.p.k. dwóch zasad: *nullum crimen sine lege penali praevia* i normy z kan. 1399) jest nie do zaakceptowania. Uzasadnia to tym, że każdy akt jest podporządkowany *supremae legi* czyli *saluti animarum*, a natomiast pozostawienie normy otwartej (kan. 1399) stawia wiele pytań jak np. kto osądza zweryfikowanie się sytuacji opisanej w tym kanonie?; jakie kryteria decydują o szczególnej ciężkości przekroczenia lub skandalu?; kto może zapewnić, że nie będzie nadużyć, wykroczeń, błędów? Istnieje w tej materii zbyt wielkie ryzyko. Autor broni starej zasady, że lepiej, aby był winny nieukarany niż niewinny ukarany. Pod względem praktycznym ryzyko arbitralności jest prawdziwą szpadą Damoklesa. Możliwością ochrony zasady jest przede wszystkim spojrzenie na człowieka jako na obraz Boga, od którego pochodzą prawa i obowiązki. Jednocześnie Autor skromnie doradza, aby takie stanowisko obecne w k.p.k. zostało ponownie przemyślane w zgodzie z istotą samego problemu i wymaganiami prawa jako żywego instrumentu dla uporządkowanego życia *christifidelis* i *civis* w organicznej i dynamicznej społeczności.

Ustanie kar oraz ich zawieszenie są tematem następnych relacji D. Cito (*La remissione della pena canonica*) i A.G. Urru (*La sospensione della pena*). Pierwszy artykuł nie pogłębia tematyki w zakresie ustania kar. Ukazuje jedynie elementy nowości, które pojawiły się w nowym kodeksie w porównaniu do poprzedniego oraz dokonuje wykładni kanonów poświęconych ustaniu kar, przechodząc następnie do krótkiego porównania z kanonami k.k.k.w. A.G. Urru umieszcza problematykę związaną z zawieszeniem kar w szerszej perspektywie słuszności kanonicznej jako zasadzie interpretacyjnej prawa kanonicznego oraz najwyższej normie ukazującej związek z *salus animarum*. Autor dokonuje krótkiej refleksji nad samą koncepcją zawieszenia kary, a następnie analizuje przypadki, w których może mieć miejsce zawieszenie kary.

Tematyka związana z instytucją charakterystycznym dla prawa kanonicznego, kary *latae sententiae*, została poruszona przez A. Depasquale (*Pene latae sententiae nel Codice, particolarmente quelle riservate alla Sede Apostolica*). Autor w swojej relacji wychodzi od aktów z historii ukazujących kształtowanie się tego rodzaju kar, przechodzi do ich usprawiedliwienia w porządku kanonicznym, a następnie przechodzi do wykładni kanonów przedstawiając okoliczności powodujące karę, władzę tych, którzy mogą je ustanawiać i deklarować oraz poszczególne przestępstwa karane karami *latae sententiae* w k.p.k., tak zarezerwowane jak i nie Stolicy Apostolskiej. Najbardziej ciekawą treść relacji stanowią wnioski, które są wynikiem refleksyjnej analizy oraz stawiają wiele pytań. Dotyczą one głównie konieczności teże dyscypli-

ny dla zbawienia w Kościele łacińskim wobec jej nieobecności w Kościołach wschodnich katolickich.

Dwa następne sprawozdania dotyczą rzeczywistości bezpośrednio odnoszących się do życia i misji Kościoła, tj. do głoszenia słowa Bożego oraz sakramentu pojednania. M. Mosconi (*Magistero e sanzione penale*) przedstawia tematykę dotyczącą zależności pomiędzy nauczaniem w Kościele a sankcjami karnymi wychodząc od ukazania zależności w aspekcie historycznym pomiędzy nauczaniem, doktryną wiarą oraz sposobami ich protekcji przez sankcje karne. Autor następnie przedstawia różne formy i stopnie nauczania w Kościele oraz dokonuje wykładni poszczególnych przestępstw przeciwko wierze. Dostrzeżonym przez Autora niejasnościami i brakami precyzji wychodzi na przeciw *Motu proprio* Jana Pawła II z 1998 r. *Ad tuendam fidem*, które wprowadza sankcje dotyczące przestępstw przeciwko prawdom głoszonym nieomyślnie w powszechnym i zwyczajnym magisterium chociaż nie zostały one formalnie objawione. G.P. Montini poświęca swoją relację (*La tutela penale del sacramento della penitenza*) przestępstwom związanym ze sprawowaniem sakramentu pojednania (kann. 1378, 1387, 1388). Dodatkowo omawia przestępstwa związane ze zdobywaniem informacji ze spowiedzi oraz ich rozpowszechnianiem zgodnie z dekretem Kongregacji Doktryny Wiary z 1988 r.

Ostatni artykuł J. Llobell (*I delitti riservati alla Congregazione per la dottrina della fede*) zajmuje się przestępstwami zarezerwowanymi Kongregacji Doktryny Wiary zgodnie z Konstytucją *Pastor Bonus*. Dokonane przez Autora analizy zakończone są wnioskami, które są jednocześnie postawionymi wymaganiami domagającymi się prawodawczej interwencji dotyczącej sprecyzowania przestępstw zarezerwowanych Kongregacji (ich sprecyzowanie w k.p.k. i k.k.k.w. nie jest jasne) oraz innych kwestii z tym związanych.

Całość publikacji jest zróżnicowana nie tylko w formie, ale i w sposobie prezentacji. Artykuły o charakterze teoretyczno-dogmatycznym mogą przybliżyć tematykę prawa karnego Kościoła studentom prawa kanonicznego poszukującym czegoś więcej niż tylko znajomości kanonów. Opracowania bardziej praktyczne sięgające do kanonów kodeksu są drobiazgowo, ale wyczerpująco podające ich treść. Autorzy nie unikają formułowania postulatów i stawiania pytań, na które odpowiedzi nie są już ich kompetencją (np. dotyczące dalszej rewizji prawa karnego) oraz polemiki z innymi kanonistami. Jednak jeśli chodzi o sympozjum (spotkanie) to przedstawianie materii powszechnej i dobrze znanej kanonistom nie jest raczej koniecznością. Od takiej formy działalności naukowej z pewnością wymaga się czegoś więcej.

O. Tomasz Galkowski. C.P.